

Există fantezii erotice imorale?

Gheorghe Ștefanov

Un adult își închipuie că face anumite gesturi tandre față de persoana iubită. Să zicem că pune gesturile respective într-o lumină erotică. Cred că ar fi greu de susținut că e vorba de ceva imoral în această situație. Ca atare, nu voi ține seama, în cele ce urmează, de ideea că *toate* fanteziile erotice ar fi imorale, ci doar de perspectiva mai nuanțată, potrivit căreia doar unele fantezii erotice ar fi astfel. Voi începe cu câteva lămuriri privind noțiunea de fantezie erotică, iar apoi voi lua în considerare câteva cazuri de fantezii erotice care ar putea fi imorale. Ceea ce voi susține, în încheierea acestui text, va fi că deși uneori poate fi imoral să ai anumite fantezii erotice, probabil că nu există fantezii erotice *în mod esențial imorale*.

1. Prin expresia “a avea o fantezie erotică” voi avea în vedere în cele ce urmează un anumit act intenționat. În acest sens, un vis erotic obișnuit nu poate fi o fantezie erotică, întrucât persoana care îl are nu alege ce anume să viseze. Având în vedere actele intenționate, putem observa că anumite reprezentări sau descrieri pot fi produse de un agent fără vreo intenție erotică, deși pot avea un astfel de impact asupra sa. Nici în astfel de cazuri nu aş considera că este vorba despre fantezii erotice. Pe de altă parte, cineva poate reprezenta sau descrie o anumită situație cu intenția de a o pune într-o lumină erotică fără să reușească. Din nou, nu aş spune că persoana respectivă a avut o fantezie erotică. Efectul erotic, înțeles ca stare psihologică și nu neapărat ca reacție fiziologică de excitație sexuală, este o condiție necesară pentru existența fanteziei erotice. Altfel spus, nu pare să aibă sens să vorbim despre “fantezii erotice eșuate”.

În ce privește conținutul unei fantezii erotice, una dintre prejudecățile răspândite ne spune că acesta trebuie să includă acte sexuale, explicite sau cel puțin sugerate. Să observăm, totuși, că în cazul unora dintre noi capacitatea de a pune într-o lumină erotică anumite descrieri sau reprezentări nu e limitată la astfel de conținuturi¹. În plus, pe lângă cazurile în care persoana care are fantezia deține un rol în cadrul acesteia, putem întâlni și cazuri în care autorul fanteziei nu apare în aceasta.

---

¹ Acest lucru e evident mai ales în cazul anumitor parafilii și al fanteziilor asociate cu acestea. Pentru un vorarefil, de pildă, a fi înghițit de viu (chiar și într-un context care nu sugerează nimic erotic) ar putea constitui o fantezie erotică. Combinația dintre macrofilie și fetișul strivirii (*crush fetishism*) se poate asocia, de pildă, cu fantezia de a fi calcat în picioare de o persoană gigantică (o reprezentare a acestei fantezii poate fi întâlnită în Usamaru Furuya, *Short Cuts*, vol. 2, cap. 1, p. 6 – http://www.mangafox.com/manga/short_cuts/v02/c001/6.html).

Îi putem atribui, fără riscul de a greși, autorului unei fantezii erotice dorința de a avea o fantezie erotică și, implicit, dorința de a avea o stare erotică. Putem, însă, să greșim cu ușurință dacă îi atribuim în mod automat și dorința ca situațiile imaginate să devină realitate. Unele fantezii nu sunt, pur și simplu, realizabile, fie pentru că includ actanți ficționali², fie pentru că includ acțiuni sau evenimente imposibile din punct de vedere fizic, fie pentru că sunt, într-un anumit sens, absurde³. Alte fantezii, chiar dacă sunt în principiu realizabile, pot fi “simple fantezii”, pe care autorii lor nu doresc, din diferite motive, să le pună în practică.

Aș mai adăuga că fanteziile erotice nu sunt în mod necesar private. O persoană care are o fantezie erotică nu realizează neapărat doar un act mental. Conținutul fanteziei ar putea fi produs în scris sau reprezentat prin desene, de pildă. Cu toate acestea, cred că putem întotdeauna distinge între „a avea o fantezie erotică” și „a face publică o fantezie erotică”, chiar dacă uneori aceeași acțiune poate primi ambele descrieri⁴.

2. După aceste lămuriri preliminare, vă propun să ne uităm la câțiva candidați pentru titlul de „fantezie erotică imorală”. Primul caz este cel al unei fantezii erotice „nelalocul ei”. Să presupunem că o persoană (A) are o fantezie erotică privitoare la superiorul său ierarhic, iar ulterior are sentimente puternice de vinovăție. Sentimentele de vinovăție, însă, chiar dacă ar putea fi identificate drept „sentimente specifice de vinovăție morală”, nu sunt în mod automat un indicator al imoralității unui act. Cineva s-ar putea simți vinovat moral, de pildă, pentru că, fără să fi făcut ceva imoral, s-a purtat nepoliticos. Am spune, mai degrabă, că într-o asemenea situație sentimentul de vinovăție morală e datorat unei erori de judecată.

Desigur, dacă A nu și-a putut îndeplini sarcinile de serviciu datorită fanteziei respective, e posibil ca A să fi făcut, într-adevăr, ceva greșit, sau chiar imoral. Dar în acest caz imoral nu ar fi că A a avut o fantezie erotică, ci că a omis să-și îndeplinească o sarcină de serviciu. La fel de bine, A s-ar fi putut lăsa distras(ă) de la îndeplinirea sarcinilor de serviciu de o reverie, sau de fantezia că se răzbună, din anumite motive, pe șef.

Al doilea caz este cel al unei persoane (A) care, în timp ce face sex cu partenerul (B), are o fantezie erotică al cărei subiect este o persoană diferită de B. E discutabil că între partenerii sexuali

---

2 Ar putea fi vorba despre personaje ficționale, animale sau obiecte mitologice ș.a.

3 Pare, de pildă, contradictoriu să construiești o fantezie erotică pe baza unui scenariu care îți interzice, în mod explicit, să simți vreo satisfacție erotică. Cu toate acestea, un scenariu în care autorul fanteziei, ca personaj principal, e forțat să facă sex fără să simtă satisfacție erotică, eventual sub amenințarea că orice satisfacție de acest fel va fi pedepsită prinuciderea sa, poate fi scenariul unei fantezii erotice.

4 Așa cum s-ar întâmpla, de pildă, în cazul unei persoane care ar elabora o fantezie erotică în scris pe un forum public de pe internet.

există promisiunea tacită de a nu avea fantezii erotice cu alte persoane, dar, chiar presupunând că așa stau lucrurile, dacă A face ceva imoral, e vorba despre încălcarea unei promisiuni și nu despre un caracter imoral specific fanteziei erotice produse de A. În mod similar, dacă A ar fi trebuit să-i împărtășească lui B fantezia sa erotică, dar nu o face, contribuind astfel la producerea unei distanțe în relația sa cu B, suspiciunea de imoralitate vizează actul de a păstra un secret față de B, indiferent de natura acestui secret, nu actul de a avea o fantezie erotică.

S-ar putea spune că în cele două cazuri de mai sus problemele morale apar datorită contextului în care o persoană are o fantezie erotică, astfel încât va fi în principiu imposibil să identificăm, în orice exemplu de acest tip, o fantezie erotică în mod esențial imorală. Chiar dacă poate fi imoral să ai o fantezie erotică într-un anumit context, odată schimbat contextul, caracterul imoral al aceleiași fantezii va dispărea, ceea ce înseamnă că a fost vorba, de la bun început, de o fantezie erotică imorală doar în mod accidental.

Să ne uităm, acum, la un al treilea caz. În mod generic, acesta este cazul unei persoane (A) care are o fantezie erotică al cărei conținut este inacceptabil din punct de vedere moral. Poate fi vorba, de pildă, despre agresarea, umilirea, torturarea, mutilarea sau uciderea unor persoane lipsite de apărare (și poate și de discernământ), împotriva voinței acestora. E discutabil că există dorințe imorale, dar cred că putem accepta, cu titlu provizoriu, această idee. Chiar și în acest caz, A s-ar putea apăra invocând distincția dintre fantezie și realitate:

„Acestea sunt fantezii și atât. Nu cred că veți deveni violatori ucigași fiindcă citiți lucrări de ficțiune sau vedeți anumite imagini. [...] Factorul care îi identifică pe ucigași sau violatori nu e posesia unor fantezii violente. Mai degrabă, e lipsa preocupării pentru bine și rău, lipsa oricărui simț al binelui și răului. Toți oamenii au gânduri care i-ar transforma în monștri, dacă ar fi puse în practică, și cu toate acestea oamenii nu sunt monștri, fiindcă acțiunile lor sunt determinate de multe alte lucruri decât niște gânduri violente. La fel stau lucrurile și cu fanteziile. Cunoaștem diferența dintre fantezie și realitate. Pentru noi, aceste fantezii pot fi un vis excitant. Suntem, cu toate acestea, pe deplin conștienți de cât de diferită e fantezia de realitate. Realitatea nu ar fi un vis, ar fi un coșmar.”⁵

Am observat la începutul acestui text că putem distinge între dorința de a avea o anumită fantezie erotică și dorința de a pune în practică fantezia respectivă. În acest sens, invocarea distincției dintre fantezie și realitate pare să revină tocmai la această precizare: poți avea o fantezie erotică fără să dorești vreodată să o pui în practică, tocmai fiindcă fantezia respectivă are un conținut imoral. Mai mult chiar, poți avea „fantezia că îți pui în practică fantezia” și cu toate acestea

⁵ Citatul e preluat de la adresa <http://www.necrobabes.org/peter/Text/fantasy.htm> (pagină accesată ultima dată pe 9.06.2011). Textul este scris de administratorul domeniului respectiv, care se semnează sub pseudonimul “Peter”. Traducerea îmi aparține.

să nu dorești ca fantezia ta să devină realitate.

În replică, s-ar putea spune că o distincție conceptuală nu exclude existența unei relații cauzale. Dorința de a avea o fantezie erotică al cărei conținut este imoral poate atrage după sine dorința de a realiza fantezia respectivă. Iar în cazul în care un asemenea efect e previzibil, s-ar putea spune că A, atunci când continuă să aibă asemenea fantezii, se transformă cu bună știință într-o persoană cu dorințe imorale. Iar a te transforma cu bună știință într-o persoană cu dorințe imorale este, până la urmă, ceva rău.

Desigur, relația cauzală ar putea fi pusă în discuție. Dar eu voi presupune pentru moment că există cercetări care ar indica prezența acestei relații, cel puțin în anumite cazuri. Îmi e greu, totuși, să cred că relația ar exista doar în cazul fanteziilor erotice. Un conținut extrem de violent poate avea și o fantezie „de răzbunare”. Satisfacția răzbunării, în acest caz, ar putea fi la fel de mare ca și satisfacția erotică. O persoană ar putea începe prin a întreține astfel de fantezii fără intenția de a le pune în practică, sfârșind prin a dori să le realizeze.

Nimic nu exclude posibilitatea ca o fantezie de răzbunare să aibă și un conținut sexual, fără ca acesta să aibă o conotație erotică. După cum am observat, nici conținutul fanteziilor erotice nu include în mod necesar acte sexuale. Dar dacă se poate vorbi despre un act imoral în cazurile de al treilea tip, specificul acestui act va fi dat de conținutul fanteziei. Am putea spune, în felul acesta, că e imoral să ai fantezii violente, sau, pur și simplu, fantezii cu un conținut imoral, atunci când astfel de fantezii ar atrage după ele dorința de a le pune în practică. În acest caz, însă, unele fantezii erotice *se întâmplă* să fie imorale datorită conținutului lor, dar nu sunt *în mod esențial* imorale.

Conținutul unei descrieri sau reprezentări nu ne spune, în mod automat, că este vorba de o fantezie erotică. El poate fi, în mod accidental, conținutul unei fantezii erotice. Iar noi căutăm, după cum se pare, fantezii erotice care sunt imorale *tocmai fiindcă sunt fantezii erotice*. Ca atare, poate ar trebui să avem în vedere o situație în care tocmai natura erotică a fanteziei ar fi cea care stârnește reproșul că autorul acesteia face ceva imoral.

Ultimul caz pe care îmi propun să îl iau în considerare, cel de al patrulea, va fi construit având în vedere tocmai această concluzie. Să presupunem că A, autorul potențial al unei fantezii erotice de un tip aparte, descoperă inițial că anumite scene sau relatări privitoare la Holocaust îi produc o reacție erotică. În acest stadiu nu este vorba încă despre o fantezie erotică. Ulterior, însă, A își reprezintă sau descrie scene asemănătoare, punându-le într-o „lumină erotică”. Pentru a nu reveni la discuțiile asociate cu analiza cazului al treilea, vom presupune că A nu joacă nici un rol, ca personaj, în fanteziile respective, că nu dorește ca acestea să devină realitate și că are, în plus, convingerea fermă că nu va ajunge niciodată să își dorească așa ceva. De asemenea, vom presupune că A nu intenționează să facă vreodată publice fanteziile sale, fiindcă le consideră ofensatoare.

I s-ar putea totuși reproșa lui A că folosindu-se de suferințe și drame omenești, fie și imaginate⁶, pentru a obține o satisfacție erotică își diminuează în mod semnificativ abilitatea de a simți compasiune față de suferințele semenilor săi. Iar acest lucru, se va spune, este imoral⁷.

A s-ar putea apăra observând că sentimentele de compasiune și reacția erotică nu se exclud reciproc. Pentru aceasta, ar putea utiliza o analogie de felul următor. Se poate întâmpla ca moartea cuiva să survină într-un mod comic, ca în cazul unei persoane care își pierde viața fiindcă un porc crescut la bloc sare peste balustrada balconului aflat la ultimul etaj și i se prăbușește în cap. Într-o asemenea situație am putea simți compasiune pentru rudele decedatului, chiar dacă aflarea circumstanțelor în care s-a produs moartea ne-ar provoca o anumită stare de amuzament. Pe de altă parte, A ar putea observa că în anumite cazuri tocmai sentimentele de compasiune pot fi cauza unei reacții erotice.

Ca și în cazul anterior, ideea că satisfacția erotică și compasiunea sunt *în principiu compatibile* va putea fi întâmpinată cu reținere. Cercetări psihologice ar putea scoate în evidență faptul că utilizarea suferințelor omenești în cadrul unor fantezii erotice va avea ca efect pierderea compasiunii. În plus, dacă A va răspunde că nu intenționează să obțină efectul respectiv, i se poate răspunde că principiul dublului efect⁸ nu este aplicabil în cazul său, întrucât beneficiile efectului intenționat – satisfacția erotică – nu depășesc prejudiciul produs de efectul neintenționat, dar presupus previzibil, al acțiunilor lui A – transformarea sa într-un „monstru lipsit de compasiune”⁹.

Am putea spune, în acest caz, că imoralitatea actelor prin care A întreține fanteziile respective ține în mod esențial de faptul ca este vorba despre fantezii erotice? Răspunsul pe care vi-l propun este și în acest caz negativ. Poate că este imoral să te folosești de suferințe și drame omenești imaginate pentru a obține o satisfacție personală, știind că în acest fel îți vei pierde compasiunea față de semenii tăi. Dar nu pare esențial, în astfel de cazuri, ca satisfacția personală despre care vorbim să fie o satisfacție erotică. Ar putea fi vorba, ca în analogia de dinainte, despre amuzament. Ar putea fi vorba despre satisfacția unei răzbunări imaginare, chiar dacă dorința de a pune în practică răzbunarea lipsește. Ar putea fi vorba, chiar, de satisfacția unui joc intelectual de pe urmă căruia nu beneficiază nimeni, în afara lui A. Faptul că uneori poate fi vorba despre o

6 Dar care au ca bază, în ultimă instanță, suferințe și drame omenești reale.

7 Ideea că oamenii au datoria morală să nu se transforme în ființe lipsite de compasiune o voi accepta, deocamdată, fără o discuție critică.

8 Pentru detalii, vezi McIntyre, Alison, "Doctrine of Double Effect", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Fall 2009 Edition)*, Edward N. Zalta (ed.), articol aflat la adresa <http://plato.stanford.edu/archives/fall2009/entries/double-effect/>.

9 Prin contrast, un jurnalist care scrie adesea despre suferințe și drame omenești ar putea face apel la principiul dublului efect pentru a-și justifica acțiunile. Desensibilizarea sa față de asemenea suferințe și drame, deși previzibilă, e un efect neintenționat al muncii sale de jurnalist, actele ce compun această muncă putând fi apărute în fața suspiciunii de imoralitate dacă se arată că efectul intenționat – informarea publicului – depășește ca importanță efectul previzibil, dar neintenționat.

satisfacție erotică nu ne indică existența unei clase de fantezii erotice imorale *în mod esențial*.

3. Am încercat, în cele de mai sus, să arăt că nu există un specific moral al fanteziilor erotice. Pentru aceasta, am ocolit, cu bună știință, răspunsul simplu, potrivit căruia o fantezie erotică nu poate fi imorală, în măsura în care rămâne privată, pentru că nu face rău nimănui. Am acceptat, în schimb, o perspectivă morală mai largă, potrivit căreia agenții morali au obligații morale și față de ei înșiși. Dacă includem aici și datoria de a nu avea vicii, atunci s-ar putea spune că indiferent de natura fanteziilor erotice, o persoană care întreține asemenea fantezii până în punctul în care „li se abandonează”, doar pentru a obține o satisfacție egoistă, face ceva imoral, chiar dacă întreținerea fanteziilor respective nu are ca efect vreo altă „degradare morală” (ca în ultimele două cazuri discutate mai înainte). Cred, însă, că nici de aici nu reiese că fanteziile erotice au un specific moral.

Răspunsul pe care vi-l propun, în concluzie, la întrebarea formulată în titlul acestui text, este dublu. Pe de o parte, cred că este posibil, în unele cazuri, ca o persoană care are o fantezie erotică să realizeze un act imoral. Pe de altă parte, nu cred că există acte care să fie imorale tocmai în virtutea faptului că ar constitui producerea unor fantezii erotice. Incapacitatea de a distinge între aceste două idei mi se pare a fi sursa unor prejudecăți dăunătoare într-o societate omenească.